

УДК 371.382

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ГРИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сідун Мар'яна Михайлівна

м.Мукачеве

У статті автор визначила і дослідила умови використання гри під час навчання молодших школярів іноземної мови. Встановлено, що процес навчання іноземних мов молодших школярів із використанням ігрової технології буде ефективнішим, якщо будуть дотримані такі педагогічні умови: буде відбуватися співпраця вчителя й учнів на всіх етапах гри; гра відповідатиме психологічним та віковим можливостям учнів; будуть використовуватися різні види ігрової діяльності; будуть застосовуватись ігри, які стимулюють розвиток мотиваційної сфери і пізнавальної діяльності учнів; зміст гри відповідатиме меті та завданням уроку.

Ключові слова: навчальна гра, педагогічні умови, учень початкової школи, вікові особливості, педагогічний процес.

Постановка проблеми. Одним із важливих кроків до реформування системи іншомовної освіти в Україні стало навчання іноземної мови починаючи з першого класу. У зв'язку з цим виникла необхідність в оновленні змісту і цілей навчання цього предмета, у перегляді та уточненні окремих усталених поглядів на засоби навчання шкільного предмета «Іноземна мова». А відтак, пошук і відбір таких із них, які, з одного боку, були б спрямовані на розв'язання комунікативних завдань навчання іноземних мов, а з іншого – відповідали б психолого-віковим особливостям і фізіологічним можливостям учнів початкової школи, враховували потреби та інтереси дітей цієї вікової категорії, а також активізували комунікативну, пізнавальну і творчу діяльність молодших школярів. Одним із таких засобів навчання іноземних мов є гра, оскільки, з точки зору вчених, вона спрямована на засвоєння і використання конкретних знань, умінь, навичок і є засобом навчання, основний педагогічний зміст і призначення якого – навчати діяти. Останнім часом спостерігається підвищення інтересу методистів до проблем використання навчально-ігрових технологій. Накопичено позитивний досвід упровадження гри у процес навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку.

Аналіз останніх досліджень. Питання розроблення і використання дидактичної гри висвітлено у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених (Л.В. Артемова, Ю.К. Бабанський, Н.М. Бібік, П.П. Блонський, С.С. Вдовенко, Л.К. Грицюк, І.А. Данилович, Р.І. Жуковська, М.В. Кларін, В.А. Крутій, Н.В. Кудикіна, Ю.І. Мальований, О.В. Малихіна, Ю.І. Федусенко та ін.). На їхню думку застосування педагогічної технології використання гри у процесі навчання активізує навчально-пізнавальну діяльність молодших школярів, сприяє розвитку творчого мислення, умотивовує навчальну діяльність учнів.

Констатуючи суттєвий внесок названих дослідників, слід зауважити, що донині недостатньо обґрунтованими залишаються умови використання гри під час навчання іноземної мови учнів початкової школи.

Метою статті є визначення умов використання гри під час навчання іноземної мови учнів початкової школи.

Основна частина. Як свідчить досвід, потенційні можливості та ефективність педагогічної ігрової технології визначаються сукупністю взаємопов'язаних педагогічних умов, які забезпечують її функціонування.

Досліджуючи гру як засіб навчання молодших школярів О.Я. Савченко називає такі умови ефективності її застосування: органічне включення в навчальний процес; захоплюючі назви; наявність справді ігрових елементів, зокрема зачинів, римування; обов'язковість правил, які не можна порушувати; використання лічилок; емоційне ставлення самого вчителя до ігрових дій [5, с. 196].

Схожі думки знаходимо у науковій роботі Г.І. Вороніної. Вчена виділяє такі умови застосування дидактичної гри у навчальному процесі: усвідомлення учнями мети дидактичної гри, що проводиться, її практичного завдання; спрямованість гри на розвиток мовних навичок та мовленнєвих умінь; поступове зростання складності дидактичних ігор із урахуванням рівня навченості учнів і ступеня їх підготовленості; урахування індивідуальних та вікових особливостей учнів; зв'язок дидактичної гри з іншими видами діяльності на уроці [1].

Ми не заперечуємо, а цілком розділяємо названі вище позиції вчених, що займалися розв'язанням зазначеної проблеми. Однак, передбачаємо, що процес навчання іноземних мов молодших школярів із використанням ігрової технології буде ефективнішим, якщо будуть дотримані такі педагогічні умови: буде відбуватися співпраця вчителя й учнів на підготовчому, діяльнісному та завершальному етапах гри; гра відповідатиме психологічним особливостям та віковим можливостям учнів початкової школи, їхньому навчальному досвіду, потребам та інтересам; будуть використовуватися різноманітні види ігрової діяльності, що забезпечить стійкий інтерес учнів до навчання іноземних мов; будуть застосовуватись ігри, які стимулюють розвиток мотиваційної сфери і пізнавальної діяльності учнів, сприяють удосконаленню їхніх фізіологічних якостей та адаптації до шкільного соціуму; зміст гри відповідатиме меті та завданням уроку.

Організація співпраці вчителя й учнів на підготовчому, діяльнісному та завершальному етапах гри. Доречно розглядати гру як спільну діяльність вчителя й учнів. У процесі навчально-ігрової діяльності створюються умови для тісної співпраці цих суб'єктів навчального процесу. Як засвідчили спостереження за навчально-ігровою діяльністю молодших школярів, для більшості дітей не властиво брати ініціативу у грі, вносити свої пропозиції, проявляти самостійність, аналізувати її результати та визначати переможців. А відтак, великого значення набуває співробітництво вчителя й учнів, а особливо управ-

лінська діяльність вчителя, на усіх етапах дидактичної гри.

Спостереження за навчальним процесом у початковій школі переконало нас у тому, що співробітництво вчителя й учнів дозволяє забезпечити ефективність навчально-ігрової діяльності молодших школярів на уроках іноземних мов. Серед прийомів спільної діяльності ми визначили такі: підтримка дітей протягом гри; організація співпраці у дитячому колективі (команді); можливість для учнів спробувати себе у ролі ведучого гри; залучення дітей до підготовки необхідного обладнання для проведення гри; участь школярів у підведенні підсумків гри та визначенні переможців.

Іншою педагогічною умовою визначено доступність змісту гри психологічним особливостям та віковим можливостям учнів початкової школи. Ця умова означає, що у процесі організації ігор необхідно створювати оптимальні умови для успішного навчання кожного школяра. Ефективна реалізація цієї дидактичної умови визначає зміст ігор і способи їх організації з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, рівня їхньої підготовленості, зокрема знань, умінь та навичок. Очевидно, для слабких дітей ігри повинні бути доступними. Однак, за нашими спостереженнями, якщо гра занадто спрощена, то вона не стимулює активності учнів. Тому учитель повинен передбачити у змісті ігор такий рівень складності, що дозволяє спрощувати або ускладнювати зміст гри (навчальне завдання, правила, способи організації гри тощо). Навчальні завдання, що розв'язує учень у процесі навчально-ігрової діяльності, повинні бути зорієнтовані на «зону його найближчого розвитку» [2, с. 62–76; 3, с. 252–253].

Як засвідчує власний педагогічний досвід, складні, незрозумілі ігри (їх зміст і правила) призводять до механічного сприймання навчального матеріалу. У кінцевому результаті це спричиняє негативне ставлення й втрату інтересу учнів до вивчення іноземної мови. А це означає, що відібрані ігри повинні бути посилюючими для молодшого школяра, а правила гри мають вказувати на характер і послідовність розумових і практичних дій у процесі навчально-ігрової діяльності. Така доступність досягається за умови урахування психологічних особливостей дітей, рівня розвитку їхніх психічних процесів, вікових можливостей, життєвого і навчального досвіду.

Не менш важливою педагогічною умовою в межах розглядуваної проблематики є урізноманітнення видів ігор у навчальному процесі. Ця умова, насамперед, пов'язана з тим, що різноманітність ігор є важливим елементом новизни, засобом, який забезпечує можливість урахувати специфіку різних аспектів навчання. Крім того, організація ігор різних видів викликає і підтримує в учнів стійкий інтерес до участі у навчально-ігровій діяльності. На уроках іноземних мов, за нашими спостереженнями, досить успішно можна використовувати ігри на особисту чи командну першість, індивідуальні, парні, групові, предметні ігри та ігри з руховою діяльністю.

Широкого застосування набули сьогодні також і комп'ютерні ігри. Їх використання, як показує досвід, розвиває не тільки пізнавальну діяльність учнів, але й формує мотиваційне, емоційне та комунікативне середовище. Такий підхід сприяє роз-

витку в учнів логічного мислення, а також дозволяє скоротити використання часу для виконання того чи іншого завдання. До основних переваг технології комп'ютерних ігор належать: можливість учня особисто брати участь у функціонуванні системи або явища, які вивчаються, та робити це в умовах близьких до реальних життєвих ситуацій; мотивація навчання; створення ігрового середовища; розвиток логіки, уяви тощо.

Досвід навчання молодших школярів свідчить, що чим різноманітніший спектр ігор, які пропонуються учням, тим багатшим і глибшим виявляється інтерес. Іншими словами, якщо гра відповідає інтересам дітей, то і виконання навчальних завдань, на виконання яких вона спрямована, цікавить учнів.

Також педагогічною умовою визначено застосування ігор, які стимулюють розвиток мотиваційної сфери і пізнавальної діяльності учнів, сприяють удосконаленню їхніх фізіологічних якостей та адаптації до шкільного соціуму. Визначаючи цю умову, ми спиралися на відоме у педагогіці й психології положення про те, що успішний розвиток учня можливий лише за умови його активної пізнавальної діяльності. У сучасній дидактиці пізнавальна активність визначається як цілеспрямований прояв зусиль учнів до успішного виконання навчальних завдань, які є підготовчим етапом розвитку пізнавальної самостійності [4].

Спеціальними дослідженнями дидактів і психологів з'ясовано, що пізнавальна активність і самостійність є головними умовами, що забезпечують формування творчої особистості. Саме тому у центрі уроку повинна бути не передача знань від учителя до учнів, а організація їхньої активної навчально-пізнавальної діяльності й ефективне керування нею з боку вчителя. Результатом цього процесу повинно стати не лише засвоєння певного обсягу знань, умінь та навичок, що є, безумовно, важливим, а й формування в учнів такого компоненту освіти, як досвід творчої діяльності. Тільки оволодівши усім діапазоном загальнонавчальних умінь і навичок, учні навчаються самостійно здобувати нові знання, творчо мислити, що у кінцевому результаті, веде до формування в них культури пізнання [6, с. 36]. Успіх цього процесу, як зазначає вітчизняний психолог Г.С. Костюк, водночас залежить і від того, як учитель збуджує пізнавальну активність самих учнів. Без неї ніяке розуміння і засвоєння учнями навчального матеріалу неможливе [4, с.297]. Такий підхід поширюється й на процес навчання іноземних мов.

Застосування на уроках іноземних мов різного виду ігор сприятиме формуванню й розвитку мотиваційної сфери і пізнавальних інтересів учнів, збуджуватиме їхню активність, допомагатиме швидше адаптуватися до шкільного соціуму, оскільки цьому сприяють бажання, потреби і зацікавленість молодших школярів грою.

Стосовно предмета «Іноземна мова» реалізація відповідності змісту гри меті та завданням уроку повинна забезпечуватися через відбір таких ігор, у змісті яких передбачено навчальний матеріал, що визначений у чинній програмі та підручниках із іноземних мов для початкової школи. Це досягається завдяки тому, що ігри можна використовувати для різних цілей, які ставить учитель: актуалізація

знань учнів, їхнього навчального досвіду; збудження та підтримання інтересу до вивчення іноземних мов; формування на його основі нових понять і уявлень; закріплення й систематизація вивченого матеріалу; перевірка міцності та рівня усвідомленості знань учнів; здійснення зв'язку навчання з життям тощо.

Висновки. Отже, доступність гри віковим можливостям учнів початкової школи, урізноманітнення її видів у процесі навчання іноземних мов, всебічна підтримка молодших школярів на підготовчому, ді-

яльнісному та завершальному етапах навчально-ігрової діяльності, застосування ігор, які стимулюють розвиток мотиваційної сфери та пізнавальної діяльності учнів цієї вікової категорії, сприяють адаптації дітей до шкільного середовища, що дозволить забезпечити ефективність педагогічної технології ігрово-го навчання іноземних мов молодших школярів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із визначенням критеріїв ефективності використання ігрових технологій у процесі навчання іноземних мов молодшими школярами.

Література та джерела

1. Воронина Г.И. Методические рекомендации по раннему обучению иностранным языкам в детском саду и начальной школе в 1991/1992 учебном году / Галина Ивановна Воронина // Иностранные языки в школе. – 1991. – №5. – С. 41.
2. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка / Лев Семенович Выготский // Вопросы психологии. – 1996. – №6. – С. 62 – 76
3. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / Андрей Александрович Вербицкий. – М. : Высшая школа. – 1991. – 207 с.
4. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток / Галина Сергіївна Костюк. – К. : Рад. школа, 1989. – С. 297.
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи : [підр. для студентів пед. факультетів] / Олександра Яківна Савченко. – К. : Генеза, 1999. – 368 с.
6. Швайко Г.С. Игры и игровые упражнения для развития ребенка / Григорий Станиславович Швайко. – М. : Просвещение, 1983. – 64 с.

В статье автор определила и исследовала условия использования игры при обучении младших школьников иностранному языку. Установлено, что процесс обучения иностранным языкам младших школьников с использованием игровой технологии будет эффективным, если будут соблюдены следующие педагогические условия: будет происходить сотрудничество учителя и учащихся на всех этапах игры; игра будет отвечать психологическим и возрастным возможностям учащихся; будут использоваться различные виды игровой деятельности; применяются игры, которые стимулируют развитие мотивационной сферы и познавательной деятельности учащихся; содержание игры будет отвечать целям и задачам урока.

Ключевые слова: учебная игра, педагогические условия, ученик начальной школы, возрастные особенности, педагогический процесс.

The author has identified and investigated the terms of game use while teaching pupils a foreign language. It has been established, that learning foreign languages by young learners in a primary school by using games technology will be more effective if the following pedagogical conditions are met: there is a teamwork of teachers and pupils at all game stages; the game corresponds to the psychological age and abilities of pupils; different types of games are used; games stimulating the development of cognitive and motivational sphere of pupils are used; the content of a game meets the lesson's goals and objectives.

Key words: educational game, teaching conditions, an elementary school pupil, age peculiarities, educational process.